

ВІДГУК

**офіційного опонента Багірова Сергія Рамізовича
на дисертацію Баличева Олега Юрійовича
«Спеціальні види співучасті у тероризмі
за кримінальним законодавством України»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

I. Актуальність теми дослідження. Кримінально-правове та криминологічне вивчення заходів протидії терористичним загрозам нині є актуальним напрямом наукових досліджень. Події, що сталися в останні роки новітньої історії України, переконують нас в існуванні живильного середовища для цього явища і в нашій державі. Так, за оцінками експертів, Україна втратила внаслідок агресивних дій північно-східного сусіда близько 7% своєї території, і ця площа дорівнює території Швейцарії¹. Зарубіжні знавці з питань терористичних загроз висловлюють припущення, що як тільки соціально-економічні умови життя в Україні поліпшаться за рахунок використання кращих західних зразків організації життя в державі, то акцент дій країни-агресора може змінитися з гібридної війни на тимчасово окупованих ділянках території на терористичні акти всередині підконтрольної Україні частини території. Слід визнати – до новостворених проблем, пов'язаних з анексією частини території нашої держави, продовженням гібридної війни, правовою оцінкою дій, вчинених на тимчасово окупованій території, інформаційною війною, здійснюваною агресором, доцільно віднести й майбутню загрозу терористичних актів на підконтрольній Україні території. Яким прикрим не здавався б цей висновок, але автор відгуку змушений визнати існування соціального та практичного запиту на дослідження ознак злочинів терористичної спрямованості та актуальність наукової тематики такого напрямку.

Дисертант теж поділяє думку, що на сучасному етапі розвитку нашої держави Україна є країною з підвищеним рівнем терористичної загрози, і підтверджує цю думку статистичними даними Генеральної прокуратури України, які свідчать про збільшення кількості зареєстрованих злочинів терористичної спрямованості (див. вступ дисертації).

Огляд наукового доробку, присвяченого кримінально-правовим і криминологічним заходам протидії терористичним злочинам, свідчить про значну увагу фахівців до цієї тематики. Здобувач О. Ю. Баличев наводить

¹Україна втратила контроль над територією, площа якої рівнозначна Швейцарії: URL: <https://www.unian.ua/war/1037896-ukrajina-vtratila-kontrol-nad-teritorieyu-ploscha-yakoji-rivnoznachna-shveytsariji-ta-bilsha-za-belgiyu-ekspert.html> (дата звернення: 20.11.2019).

перелік дисертаційних праць, присвячених вивченню злочинів терористичної спрямованості. На перший погляд може здатися, що предмет докладно досліджений. Водночас варто погодитися із висновком дисертанта, що значну кількість цих праць підготовлено до внесення змін і доповнень у кримінальне законодавство щодо злочинів терористичної спрямованості. Так, 31 липня 2006 р. Україною ратифіковано Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р., а 21 вересня 2006 р. внесено низку істотних змін і доповнень до КК України стосовно злочинів терористичної спрямованості. Окрім цього, нині є потреба у поглибленому та системному дослідженні та уточненні ознак складів злочинів, передбачених статтями 258¹–258⁵ КК України, а питання, які стосуються розгляду цих злочинів під кутом зору інституту співучасті у злочині, належать до маловивчених у доктрині кримінального права. Таким чином, наукова праця, яку ми розглядаємо сьогодні, покликана заповнити прогалину у кримінально-правовому вивченні ознак спеціальних видів співучасті у тероризмі, що виокремлені у самостійні кримінально-правові норми Особливої частини КК України.

Враховуючи все вищевикладене, зауважу, що порушені дисертантом питання кримінально-правового аналізу спеціальних видів співучасті у тероризмі є своєчасними і такими, що потребують значної уваги з боку науковців, представників законодавчої влади, практичних працівників правозастосовних органів.

II. Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Проведене О. Ю. Баличевим науковедослідження та одержані у результаті висновки, сформульовані пропозиції та рекомендації у цілому сприймаються як достовірні й обґрунтовані. Підставою для такого твердження є належне використання здобувачем *методів* наукового дослідження. Методологічною основою праці є сукупність методів філософського, загальнонаукового та конкретно-наукового рівнів дослідження.

Дисертація характеризується комплексністю, широтою охоплення теоретичних і практичних питань, які піддані розгляду та належною глибиною їх вивчення.

Опис у вступі *об'єкта і предмета* дослідження не викликає зауважень. Визначення предмета дослідження сприймається як певний «кут зору», під яким вивчаються явища, що утворюють об'єкт дослідження. Таким чином, констатую наявність взаємозв'язку предмета з об'єктом дослідження.

Зібраний дисертантом фактичний матеріал гармонійно розміщений. *Структура дисертації* у цілому є обґрунтованою (хоча з огляду на предмет дослідження маю власну думку щодо структури праці і це буде висвітлено нижче, у критичній частині цього відгуку). Кожен розділ та його підрозділи логічно взаємопов'язані, повною мірою відповідають логіко-методологічній вимозі про співвідношення частини та цілого. Схема побудови дослідження є належно структурованою та логічною.

Здобувач приділив потрібну увагу вивченню сучасного стану наукових досліджень правової категорії «тероризм» – його поняття, ознак, сутності та правової природи; розкрив зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак злочинів

терористичної спрямованості; розглянув відмежування² терористичних злочинів від суміжних складів злочинів, підстави та умови звільнення від кримінальної відповідальності за терористичні злочини, а також намітив шляхи вдосконалення закону про кримінальну відповідальність за терористичні злочини.

Зміст положень дисертації та одержані висновки загалом є логічними й такими, що у цілому не суперечать засадам кримінально-правової доктрини. Водночас вони містять елементи наукової новизни, що свідчить про прирощення наукового знання. На підставі вимог методології наукових досліджень, використання теоретичних методів, їхня система, а також інтерпретація емпіричного матеріалу визначені дисертантом з огляду на мету й завдання дослідження. Це значною мірою забезпечило комплексний і науковий рівень рецензованої роботи. Науково обґрунтована структура дисертації, послідовний порядок подання матеріалу, дозволили авторові охопити необхідний комплекс питань теми та створити доволі переконливу систему аргументації його висновків і пропозицій.

Висновки і рекомендації дисертанта ґрунтуються на аналізі вітчизняних і деяких зарубіжних джерел, літератури з питань кримінального та кримінального процесуального права, кримінології, криміналістики, юридичної психології, філології, політології, конфліктології, енциклопедично-довідкової літератури, повідомлень у засобах масової інформації тощо. Опрацьовані наукові та інші джерела у кількості 232 найменувань дали змогу автору дисертації сформулювати обґрунтовані висновки.

Дисертант коректно ставиться до раніше сформульованих у кримінально-правовій та кримінологічній теорії думок, висновків і рекомендацій. У ситуаціях, коли погляди автора є такими, що не збігаються з раніше висловленими думками інших науковців, він зважено і послідовно наводить аргументи на користь власної позиції, не вдаючись до категоричних заперечень раніше висловлених міркувань. У цьому вбачається досягнення дисертантом належного рівня наукової комунікації, вміння брати участь у наукових дискусіях, а також відсутність схильності до інтелектуальної агресії.

Сформульовані автором положення не належать до умоглядних, вони ґрунтуються на вивченні емпіричного матеріалу, який утворили: матеріали опублікованої судової практики (усього вивчено і проаналізовано 115 судових рішень з 2014 р. по 2019 р.) та електронного реєстру судових рішень, статистичні дані Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України (з 2014 р. по 2019 р.). Використання судової практики у тексті роботи реалізовано гармонійно; практичні приклади ілюструють теоретичні положення, про які йдеться в дисертації.

Одержані наукові результати, висновки та пропозиції у цілому не викликають сумніву. Достовірність та обґрунтованість результатів детермінована: 1) достатнім обсягом та прийнятністю використаних автором наукових джерел; 2) належною науково-теоретичною та репрезентативною емпіричною базами дослідження; 3) вірною методологією їх аналізу.

²Зауваження щодо термінологічної оболонки поняття міститься у критичній частині відгуку.

Отже, є підстави для висновку: використовуючи зазначені у дисертації загальнонаукові та спеціальні методи пізнання кримінально-правових явищ, автору вдалося обґрунтувати отримані результати дослідження – наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації – та підтвердити їх достовірність.

III. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Науковий твір Олега Юрійовича Баличева можна визнати першим у вітчизняній кримінально-правовій науці дослідженням спеціальних видів співучасті у терористичних злочинах, в якому комплексно висвітлено питання кримінально-правової характеристики цих злочинів, а також запропоновано шляхи вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність за терористичні злочини.

До положень дисертації, які мають елементи *новизни* (хоча за змістом, на думку опонента, не всі є безспірними), належать, зокрема, такі результати дослідження:

– авторське визначення поняття «тероризм» – публічна суспільно небезпечна діяльність (чи сприяння такій діяльності), яка посягає на громадську безпеку або (та) полягає у посяганні на національну безпеку, залякуванні населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення будь-якими способами, передбаченими нормами національного або (та) міжнародного законодавства, і має за мету здійснити вплив на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій міжнародною організацією, органами державної влади чи органами місцевого самоврядування держави, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів терориста (терористів) чи терористичної групи (організації);

– формулювання трьох основних ознак тероризму, до яких автор відносить такі: 1) реалізація тероризму загальнонебезпечним способом або сприяння такій реалізації; 2) публічність кінцевого результату тероризму (публічний характер терористичного акту); 3) наявність спеціальної мети тероризму, залежно від його виду;

– обґрунтування того, що термін «тероризм» має таке ж смислове навантаження як термін «терористичні злочини», та відносно понять «терористична діяльність», «злочини терористичної спрямованості», «злочини, пов'язані з тероризмом» постає як родове;

– деталізація змісту родового, безпосереднього, додаткового обов'язкового та додаткового факультативного об'єктів злочинів терористичної спрямованості;

– уточнення понять «терористична група» та «терористична організація», які визначаються ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», а саме: терористична група – група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою вчинення терористичного акту (актів) або/та здійснення терористичної діяльності; терористична організація – стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою вчинення терористичних актів або/та здійснення терористичної діяльності, у межах якого розподілено функцій та встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення

терористичних актів чи здійснення терористичної діяльності;

–пропозиція доповнити Особливу частину КК України розділом, який би передбачав відповідальність саме за вчинення терористичних злочинів, передбачивши у ньому, зокрема, норму, що визначає основні поняття.

Рецензована наукова праця містить низку інших теоретично обґрунтованих і важливих для науки й практики положень, висновків і рекомендацій, що стосуються кримінально-правової характеристики злочинів терористичної спрямованості і здатні удосконалити заходи протидії цим кримінальним правопорушенням. У концентрованому вигляді ці положення містяться у висновках дослідження.

Отже, є підстави для твердження про теоретичну й практичну значущість отриманих результатів, а також для засвідчення, що переважною мірою вони є новими або спрямованими на поліпшення уже висловлених наукових підходів і пропозицій щодокримінально-правової практики протидії злочинам терористичної спрямованості, мають значення для вдосконалення законодавства і правозастосовної діяльності.

ІV. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором працях, а також апробація наукового дослідження.

Основні положення дисертаційної праці, її теоретичні й практичні висновки, пропозиції й рекомендації викладені у десятих наукових публікаціях, шість з яких були опубліковані у вітчизняних наукових фахових виданнях з юридичних наук, включених до міжнародних наукометричних баз. Результати наукового дослідження О. Ю. Баличева були доведені до відома наукової громадськості не тільки в опублікованих автором наукових статтях, а й у доповідях і повідомленнях на чотирьох міжнародних конференціях, тези яких опубліковані.

Автореферат відповідає змісту дисертації й відображає основні її положення. Дисертація й автореферат оформлені відповідно до вимог, встановлених чинними нормативними актами України. Наукові статті, апробаційні праці, автореферат і дисертація написані доступною державною мовою з дотриманням наукового стилю викладення.

V. Значення отриманих автором дисертації результатів для юридичної науки, правотворчої й правозастосовної практики. Викладені у дисертації О. Ю. Баличева положення, висновки і пропозиції не лише можуть бути використані, а уже використовуються у цілій низці сфер. Детальніше ознайомитися із можливостями практичного застосування результатів дисертації та з інформацією про документи, що це підтверджують, можна на стор. 17 – 18 дисертації та на стор. 5 автореферату. Наведене підтверджує значущість одержаних дисертантом наукових результатів для юридичної науки, правотворчої сфери й правозастосовної діяльності.

VI. Дискусійні положення праці. У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на деякі суперечності, спірні положення, які, треба визнати, властиві будь-якому дослідженню і створюють живильний ґрунт для наукової дискусії. Бажано, щоб вони були додатково аргументовані або уточнені дисертантом, а якщо це є неможливим – то враховані у подальших наукових пошуках претендента на науковий ступінь.

1. Ключовим для дисертації постає поняття «тероризм», вивченню якого дисертант приділяє цілий перший розділ. Здобувач послідовно обстоює тезу, згідно з якою поняття «тероризм» і «терористичні злочини» (або «злочини терористичної спрямованості») потрібно розглядати як синоніми. Для обґрунтування своєї позиції дисертант застосовує герменевтичні та логічні наукові методи. Так, здобувач вірно розпочинає із з'ясування етимологічного змісту терміна, проте акцентує увагу на словах «терор» та «тероризувати», оминаючи детальне висвітлення терміна «тероризм». Наприклад, на стор. 52 дисертації автор пише: «Відповідно до словника сучасної української мови поняття „тероризм” трактується двояко: 1) найгостріша форма боротьби проти політичних і класових супротивників із застосуванням насильства аж до фізичного знищення; 2) надмірна жорстокість стосовно до кого-небудь; залякування». Водночас звернення до академічних тлумачних словників свідчить, що наведене дисертантом тлумачення стосується поняття «терор». У такий спосіб тлумачиться це поняття на стор. 93 – 94 десятого тому Словника української мови³. Водночас слово «тероризм» тлумачиться як «здійснювання, застосування терору; діяльність і тактика терористів»⁴. Так само зміст понять «терор» і «тероризм» розкривається в інших тлумачних словниках⁵. Отже, якщо «тероризм» означає здійснювання, застосування терору, то цей термін вочевидь охоплює і безпосередній акт тероризму, тобто терористичний акт. Надалі дисертант доходить узагальнюючого висновку: «Отже, тероризм, на наш погляд, слід розцінювати як загальне поняття, яким охоплюється: окремі злочини терористичної спрямованості, які сприяють вчиненню терористичного акту, зокрема передбачені ст. ст. 258-1, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5 КК України; безпосереднє вчинення терористичного акту (ст. 258), як кінцевий результат терористичної діяльності та злочини, пов'язані з тероризмом. Хоча з цього питання єдиної однозначної думки серед науковців нема. Кожен дослідник дає тероризму своє унікальне визначення, яке характеризує означене явище як: родове поняття; соціальну та політичну проблему; засіб впливу на політичні процеси; явище, що створює стан страху, пригніченості та напруги у державі та суспільстві тощо» (с. 87 дисертації). Тут в опонента і виникає запитання: а чи не надто загальним є це поняття для такої точної науки, якою ми прагнемо бачити кримінальне право? Йдеться про співучасть, а як відомо, співучасті «взагалі» не буває, є співучасть у певному злочині. Щоб остаточно довести свою думку, наведу аналогію з іноді вживаним у кримінології словом «наркотизм». Під ним розуміють соціальне явище, пов'язане з немедичним вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Чи може бути з точки зору доктрини кримінального права співучасть у наркотизмі? Видається, що ні; співучасть може бути у конкретному злочині з тих, що передбачені розділом XIII Особливої частини КК України.

³Словник української мови. Том 10. Т – Ф. Київ: Видавництво «Наукова думка», 1979. С. 93 – 94.

⁴Там само. С. 94.

⁵Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ-Ірпінь: ВТФ Перун, 2004. С. 1242.

Одним з аргументів дисертанта щодо знаку «дорівнює» між поняттями «тероризм» і «терористичний злочин» є такий: «Конвенція Ради Європи „Про запобігання тероризму” від 16 травня 2005 р. визначає поняття „терористичного злочину”, а саме – будь-який із злочинів, викладених і визначених в одному із договорів. Враховуючи той факт, що у назві даного документа йдеться про тероризм, а у тексті – про терористичні злочини, можна припустити, що ці поняття розглядаються як синоніми» (с. 33 дисертації). Це припущення дисертанта є довільним, оскільки з вітчизняного досвіду тлумачення норм кримінального законодавства відомо, що назва статті та зміст правової норми, яка міститься у статті, не завжди є ідентичними і синонімічними.

Отже, сама постановка питання про спеціальні види співучасті у злочинах терористичної спрямованості заслуговує на підтримку, проте обране дисертантом термінологічне обрамлення предмета дослідження сприймається як дискусійне.

2. На думку опонента, дискусійним є підхід дисертанта до структури дослідження. Йдеться про те, що для такої складової предмета дослідження як спеціальні види співучасті, у дисертації не передбачено самостійний підрозділ або розділ. Зазначене не означає, що дисертант повністю ухилився від розгляду питань спеціальних видів співучасті – ці аспекти теми висвітлено наприкінці третього підрозділу «Сутність та правова природа тероризму» першого розділу праці. Проте у цьому підрозділі теоретичним питанням спеціальних видів співучасті присвячується до десяти сторінок тексту, а цього замало, щоб висвітлити напрацювання доктрини кримінального права стосовно такого важливого – як для науки, так і для предмета цього дослідження – питання. Далі по тексту другого розділу дисертант повертається до висвітлення цих питань, але обраний спосіб викладення наукового матеріалу розпорошує думки і знижує цільність міркувань автора дисертації.

3. Здійснюючи класифікацію злочинів терористичної спрямованості у межах інституту співучасті, дисертант доходить висновку: «Відповідно до такої класифікації як спеціальний вид підбурювання до вчинення терористичного акту слід розглядати „Втягнення у вчинення терористичного акту” та „Публічні заклики до вчинення терористичного акту”; як спеціальний вид пособництва вчиненню терористичного акту слід характеризувати злочин „Сприяння вчиненню терористичного акту”; як особливий вид пособництва у вчиненні терористичних злочинів необхідно розглядати „Створення терористичної групи чи терористичної організації” та „Фінансування тероризму” (див. висновки).

По-перше, згідно з положеннями чинного кримінального законодавства організатором злочину визнається, зокрема, особа, яка забезпечувала фінансування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації (ч. 3 ст. 27 КК України).

По-друге, відповідно до роз'яснень постанови пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями», забезпечення фінансування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації може полягати і в організації постачання їй коштів іншими особами, і в безпосередньому його здійсненні. У такий спосіб кошти

можуть спрямовуватись на фінансування витрат, пов'язаних як із функціонуванням організованої групи чи злочинної організації (придбання автотехнічних засобів, зброї чи іншого майна, оренда приміщення, виплата коштів членам цих об'єднань за виконання ними відповідних функцій, а також винагороди виконавцям та іншим співучасникам злочинів, підкуп представників влади, здійснення розвідувальних заходів, вкладання коштів у незаконну підприємницьку діяльність тощо), так і зі вчиненням конкретного злочину. При цьому слід мати на увазі, що здійснення іншого, крім фінансового (наприклад, матеріально-технічного, інформаційного), забезпечення злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації за змістом ч. 3 ст. 27 КК не є підставою для визнання особи організатором. Це можливо лише за умови вчинення нею й інших дій, відповідальність за які передбачено зазначеною нормою (п. 6 зазначеної постанови).

Враховуючи наведене, виникає запитання: чим саме обґрунтовується позиція дисертанта щодо сприйняття фінансування тероризму в якості особливого виду *пособництва*, а не *організаторської* діяльності?

4.Здобувач припускає певну суперечність під час визначення кількісної ознаки терористичної організації. Безпосередньо у тексті дисертації зазначається, що терористичній організації притаманна кількісна ознака – об'єднання *n* *яти* і більше осіб (див., напр., с. 152). Натомість у висновках до підрозділу та до дисертації дисертант пише, що «терористична організація – стійке об'єднання *трьохі* більше осіб, яке створене з метою вчинення терористичних актів або/та здійснення терористичної діяльності, у межах якого розподілено функцій та встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів чи здійснення терористичної діяльності».

Пропоную дисертантові визначитися із цим питанням і більш чітко висловити свою позицію під час захисту.

5.Як дискусійну можна сприйняти пропозицію автора дисертації розглядати публічні заклики до вчинення терористичного акту як різновид підбурювання до злочину. Аргументуючи свою позицію, здобувач зазначає: «При цьому підбурювання має місце лише у випадку, коли підбурювач умисно схиляє конкретну особу (осіб) до вчинення конкретного злочину (злочинів). У ст. 258-2 КК України якраз і йдеться про схиляння до вчинення конкретного злочину – терористичного акту. Але розцінювати вчинення такого діяння як підбурювання можливо лише у випадках, коли заклики спрямовано не на широке невизначене коло осіб, а на певну групу осіб, що є цілком реальним для способу вчинення цього злочину. При цьому такі заклики повинні мати публічний характер» (стор. 143–144 дисертації). Під час обґрунтування своєї думки дисертант сам називає невід'ємну ознаку підбурювання до злочину – його спрямованість на конкретного адресата впливу, певного співучасника, якого підбурювач схиляє до вчинення злочину. На думку опонента, «схиляння» як форма впливу має стійку конотацію з активним впливом підбурювача на свідомість конкретної особи. Проте під час вчинення публічного заклику до вчинення терористичного акту вплив суб'єкта злочину не має такого сфокусованого характеру та конкретного адресату. У такому разі необхідно або

відмовлятися від визнаної теорією кримінального права ознаки підбурювання (спрямованість на конкретну особу), або визнати, що публічний заклик до вчинення терористичного акту (та й інші злочини, пов'язані з публічними закликами) становить окремий кримінально-правовий феномен, який володіє власними характеристиками.

6. Вважаю за потрібне торкнутися й деяких термінологічних питань. Так, підрозділ 3.1 має назву «Відмежування терористичних злочинів від суміжних складів злочинів». Під час формулювання назви цього підрозділу та викладення його матеріалу дисертант обійшов питання термінології і не застосував сучасні надбання теорії розмежування складів злочинів. Зокрема, не було враховано науковий підхід, висловлений у докторській дисертації Л. П. Брич і в цілому підтриманий вітчизняною науковою спільнотою. Йдеться про те, що Л. П. Брич обґрунтувала у своїх працях: поняття «*відмежування*» необхідно застосовувати під час відокремлення злочинів від *інших правопорушень*, тоді як поняття «*розмежування*» стосується такої операції, як відокремлення *злочинів*, подібних за певними ознаками⁶. Опоненту хотілося б почути на захисті – яким є ставлення дисертанта до наведеної наукової термінології?

Ще одне термінологічне (та водночас і методологічне) питання стосується формулювання завдань дослідження. Річ у тім, що певним показником обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації, є правильно і ретельно виписані такі обов'язкові елементи дослідження, як *завдання дослідження* (у нормативних документах їх названо «*задачі дослідження*»), хоча в українській мові слово «задача» у першому значенні тлумачиться як питання переважно математичного характеру, яке розв'язується шляхом обчислень з визначеною умовою, і лише у розмовній мові та рідко це слово використовується як синонім слова «завдання»). У відгуках на автореферати дисертацій мені часто доводиться серед зауважень вказувати на неприйнятність формулювання дослідницьких завдань, які розпочинаються словом «дослідити». Методологія наукових досліджень вимагає такої постановки завдання, щоб з нього випливав так званий продуктивний підхід до зміни або перетворення інформації – описати, висвітлити, класифікувати, розкрити, сформулювати тощо. Важливим є передусім науковий результат, продукт наукової творчості, а дослідити певний об'єкт не завжди означає, що вивчення було продуктивним. На підставі цього й підкреслюю певну некоректність формулювання деяких дослідницьких завдань здобувачем, а саме: з десяти поставлених завдань три містять слово «дослідити».

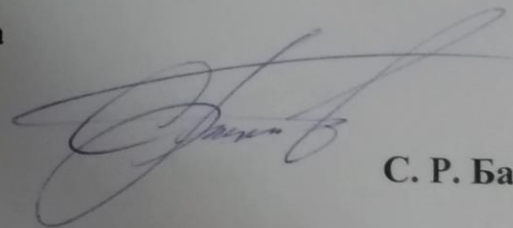
Проте висловлені зауваження і побажання стосуються переважно дискусійних питань дослідження або окремих недостатньо чітко викладених положень і тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної праці. Науковий твір О. Ю. Баличева має змістовний і цілісний характер. Положення дисертації вирізняються новизною як у постановці проблем, так і в підходах до їх розв'язання.

⁶Брич Л. П. Теоретичні засади розмежування складів злочинів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 2014. С. 4 – 5 тощо.

VII. Висновки. Можна резюмувати, що дисертаційна праця містить отримані автором нові науково обґрунтовані результати, які сукупно систематизують знання про злочини терористичної спрямованості та їх кримінально-правову характеристику. Автор дисертації здійснив комплексне кримінально-правове дослідження проблем кваліфікації терористичних злочинів і кримінальної відповідальності за них, розробив пропозиції, спрямовані на вдосконалення відповідних кримінально-правових норм, а також практики їх застосування. Таким чином, мету дослідження досягнуто, оскільки розв'язане конкретне наукове завдання, що має істотне значення для кримінально-правової науки.

Отже, на підставі вивчення рукопису, наукових статей та автореферату вважаю, що дисертація Олега Юрійовича Баличева на тему «Спеціальні види співучасті у тероризмі за кримінальним законодавством України», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право, є завершеною науковою працею, яка за важливістю тематики, змістом та обсягом дослідження, отриманими науково обґрунтованими результатами розв'язує конкретне наукове завдання, що має істотне значення для кримінального права та відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із наступними змінами), а здобувач на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук з відповідної спеціальності.

Офіційний опонент
доцент кафедри кримінального та
кримінального процесуального права
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

С. Р. Багіров

29 листопада 2019 р.

